

بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان با هدف تقویت پایداری اجتماعی در طراحی مجتمع‌های مسکونی

پرنیان عبیدی¹، وحیده حجتی^{2*} و حمیدرضا عظمتی³

تاریخ دریافت: 1400/12/13

تاریخ پذیرش: 1401/06/09

چکیده: مقدمه: امروزه به علت افزایش گرایش به آپارتمان‌نشینی توجه به جنبه‌های اجتماعی پایداری، در این فضاها به‌ویژه احساس امنیت، باید در اولویت قرار گیرد. از آنجا که بخش اصلی ساکنان این مجتمع‌های مسکونی را در طول شبانه‌روز زنان تشکیل می‌دهند، تأکید این پژوهش روی آنهاست. از سوی دیگر از آنجا که به استناد برخی مطالعات، میان مفهوم امنیت اجتماعی و احساس امنیت تفاوت وجود دارد، توجه به بحث احساس امنیت، در پژوهش حاضر دارای اولویت و هدف دستیابی به مؤلفه‌های اصلی احساس امنیت زنان، در مجتمع‌های مسکونی است.

روش تحقیق: روش تحقیق بر حسب هدف کاربردی و از لحاظ نوع، ترکیبی است. روش تحلیل محتوا برای بررسی مؤلفه‌های به دست آمده از پرسشنامه استفاده و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-22 و ایموس پردازش و تحلیل شد.
نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که از میان پنج مؤلفه، مؤلفه معماری- کالبدی با تأثیر (0/682) بیشترین و مؤلفه معنایی و نشانه‌شناختی با اثر مستقیم (0/177) کمترین مقدار واریانس ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌های مسکونی را تبیین نموده است.
واژگان کلیدی: احساس امنیت، زنان، پایداری، طراحی، مجتمع‌های مسکونی.

این مقاله بر اساس رساله دکتری معماری نگارنده اول، با راهنمایی نگارنده دوم و مشاوره نگارنده سوم در دانشکده معماری دانشگاه آزاد اسلامی شیراز انجام شده است.

¹دانشجوی دکتری، گروه معماری دانشکده معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

²استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول)، vahideh.hodjati@iau.ac.ir

³استاد، گروه معماری، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

1- مقدمه

مسکن در لغت به معنی محل سکونت و چهار دیواری است که سقف داشته باشد و جایی که انسان در آن زندگی می‌کند اطلاق می‌شود؛ ولی مسکن مناسب، به مسکنی گفته می‌شود که سبب آرامش افراد شود به نظر برخی از جرم‌شناسان وضعیت نامطلوب مسکن یکی از دلایلی است که آسایش روانی افراد را بر هم زده و مانع سازش اجتماعی و ایجاد بزهکاری می‌شود (Babaei, Ghorbanpour-Rasakh, 2014). مسکن فقط یک سرپناه نیست؛ بلکه نمادی از ارزش شخصی، موقعیت اجتماعی و امنیت است (Gotham et al., 2019). امنیت پس از نیازهای اولیه، در مرتبه دوم نیازهای انسانی مازلو قرار دارد (Bemania, 2009). امنیت مسکن از حقوق اساسی زندگی شهروندی است (Chen et al., 2016). از ابتدای سده بیستم در جهان مجتمع‌های مسکونی و آپارتمانی رشد فزاینده‌ای داشته است. با توجه به افزایش مهاجرت روستاییان و مشکل کمبود زمین ساخت مجتمع‌های مسکونی در ایران گریزناپذیر شده است و بیشترین جمعیت ممکن در کمترین مساحت در چند طبقه جای می‌گیرد (Taghipour, 2020).

امروزه، مسکن مفهوم خاصی از مکانی برای سکونت و امنیت است. ملاحظات کامل اصول طراحی می‌تواند سبب بهبود امنیت مناطق برای افراد و دارایی‌هایشان و نیز کیفیت محیط پیرامونی شود. در طراحی به منظور مقابله با جرم و ایجاد امنیت در جامعه بایستی برنامه‌ریزی و طرح‌های توسعه نوین در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه انسان بیشترین وقت خود را در مسکن می‌گذراند و در آنجا به آرامش می‌رسد و کاربری مسکونی سهم زیادی از فضاهای شهری را به خود اختصاص داده است لذا برقراری امنیت در مجتمع‌های مسکونی به‌عنوان مهم‌ترین بخش در فضاهای شهری محسوب می‌شود.

تأمین امنیت، یکی از نیازهای اساسی انسانی را برطرف می‌کند، همچنین زمینه رفع نیازهای دیگری مثل حس مالکیت، احترام و شکوفایی نیز است (Moztarzadeh et al., 2016). توجه به امنیت فضاهای مسکونی به‌عنوان

زیرشاخه پایداری اجتماعی ضروری است. در واقع تأمین امنیت می‌تواند باعث حضورپذیری بیشتر افراد در فضا شود و از نتایج آن شکل‌گیری فضاهای تجمع‌پذیر و نهایتاً برقراری تعاملات اجتماعی است که از این وجه نیز می‌توان بر اهمیت و ضرورت پرداختن به تحقیق پیش رو پی برد.

در این پژوهش، حس امنیت در کالبد معماری مسکن به عنوان متغیر وابسته و ویژگی‌های کالبدی معماری مجتمع‌های مسکونی (مانند فرم، ضوابط استانداردهای طراحی و...) به عنوان متغیرهای مستقل و مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی به‌عنوان متغیرهای تعدیل ارزیابی شده است. شناخت و اولویت دادن به مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء حس امنیت ساکنان در معماری مسکن، معماران و شهرسازان را به سمت راهکارهایی در طراحی هدایت می‌کند که نیازهای ساکنان مجتمع‌های مسکونی را برآورده کند. معیارهای تأثیرگذار بر افزایش احساس امنیت در کالبد مسکن ارزیابی و بررسی شده است. این پژوهش در صدد آن است که استفاده از مؤلفه‌های کالبدی، اجتماعی، ادراکی-احساسی، زیست محیطی و معنایی و نشانه شناختی در طراحی مطلوب معماری بر افزایش احساس امنیت زنان در معماری مسکن بسیار مهم و تأثیرگذار است.

به نظر می‌رسد بین مؤلفه‌های کالبدی-معماری، ادراکی-احساسی، زیست محیطی، معنایی و نشانه شناختی و اجتماعی، اقتصادی با میزان ارتقاء احساس امنیت زنان رابطه‌ی معنادار وجود داشته باشد و نیز این که مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان و پیشگیری از وقوع جرم در مجتمع‌های مسکونی اهمیت یکسانی ندارند. این مؤلفه‌ها می‌تواند بر اساس اهمیت، اولویت بندی شود.

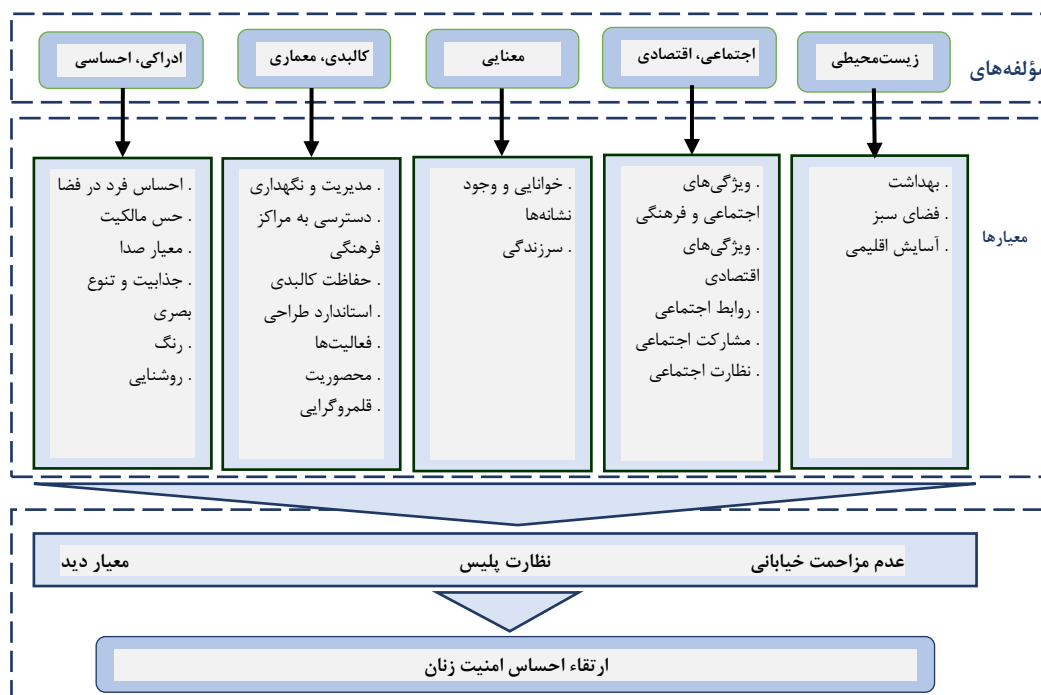
جنسیت به عنوان مهم‌ترین عامل شخصیتی در درک امنیت است. عموماً زنان ترس بیشتری را حس می‌کنند تا مردان، گرچه ممکن است کمتر از مردان قربانی شوند. برنامه‌ریزان فمینیستی شرح داده‌اند که چگونه شهرها توسط مردان و برای آنان خلق شده‌اند و نیازهای زنان همواره نادیده گرفته شده است و در نتیجه زنان در چنین محیط‌هایی احساس تهدید،

(Brantingham and Brantingham, 2005; Newman, 1972; Blakely and Synder, 1997; Jacobs, 1961) اشاره کرد. در میان تمامی این رویکردها، این محیط فیزیکی است که به اندازه محیط اجتماعی و شاید بیش از آن دارای اهمیت است؛ زیرا محیط فیزیکی شامل عناصر ثابتی است که از طریق برنامه‌ریزی و طراحی می‌تواند به کاهش فرصت‌های وقوع جرم منجر شود (نسر و فیشر¹، 1993). (Ghanbaran et al., 2014).

نظریاتی که از دیدگاه مکانی در ارتباط با پیش‌گیری از جرم بیان شده است در قالب دو نظریه کلاسیک و مدرن مطرح شده است: نظریات کلاسیک شامل پژوهش‌های الیزابت ووود²، جین جاکوبز³، آنجل⁴، اسکار نیومن⁵، پیش‌گیری از جرم از طریق طراحی محیطی⁶، فیشر و نسر⁷ و نظریه پنجره‌های شکسته می‌شود. نظریات مدرن شهرگرایی نوین، مسئولیت‌های ملکی، مطالعات یانگ، نظریه چیدمان فضا و مجتمع‌های محصور هستند (Mirgholami et al., 2015).

نامنی و عدم کنترل می‌کنند. در انتقاد از چنین محیط‌هایی، طراحی شهری رویکرد محور از تمرکز بیشتر بر روی علل ترس زنان حمایت کردند (Burgess, 1980; Koskela, 1997; Pain, 1997; Valentine, 1990) (Ghanbaran et al., 2014).

نظریه پیش‌گیری از جرم از طریق طراحی محیطی، پس از دهه 60، در آمریکا مطرح شد. در گذشته هرگز به تأثیر محیط مصنوع بر جرم تا این حد نمی‌پرداختند. پس از این دهه اثر پژوهش‌های برخی صاحب‌نظران و ارتباط بین محیط و جرم بیشتر پدیدار شد (Seyedzadeh Sani et al., 2015). در زمینه پیش‌گیری از جرم، رویکردهای مختلفی مطرح شده است که از جمله آنها می‌توان به رویکردهای قانونی و یا اجرای سیستم نظارت به‌وسیله پلیس (Dantzker and Robinson, 2002)، رویکرد اجتماعی (Welsh and Hoshi, 2002; Simons, 2002; Bennet et al., 2006; Syarmila Hany, 2008) ، رویکرد مجرم یا متجاوز (Cozens et al., 2005) و رویکرد محیط‌فیزیکی

شکل 1- مدل مفهومی تحقیق ارتقاء احساس امنیت زنان

Fig. 1- Conceptual model of the research on improving women's sense of security

بررسی‌ها در کتابی با عنوان "زنان و فضاهای عمومی شهری" در سال 1394 نشان داد که مطالعات انجام شده در حوزه زنان اکثراً در رابطه با زمینه‌های اجتماعی از قبیل تأمین امنیت زنان، نحوه مشارکت و حضور زنان و دسترسی و فعالیت‌های آنان در فضاهای شهری است و مطالعات تخصصی در خصوص ترجیحات و ادراک زنان بالاخص در زمینه ویژگی‌های کالبدی و زیبایی‌شناختی به صورت محدود و با کاستی‌هایی همراه است (Partovi et al., 2015). نتایج مقاله‌ای با عنوان "ارائه مدل تحلیلی به منظور پیش‌گیری از وقوع جرم (سرقت) از ساختمان‌های مسکونی با توجه به رویکرد پیش‌گیری از وقوع جرم از طریق طراحی (CPTED) (مطالعه موردی: منطقه یک شهرداری قزوین)" در سال 1395 کمترین و بیشترین میزان امنیت را در پیشگیری از وقوع جرم (سرقت) از پهنه در محدوده‌ی مورد مطالعه را مشخص می‌کنند. از میان اصول و معیارهای مورد بررسی، قلمروبندی و نظارت طبیعی بیشترین نقش را در برقراری امنیت در جهت پیش‌گیری از وقوع سرقت دارند (karbalaee et al., 2016). نتایج مقاله‌ای با عنوان "تأثیر احساس امنیت بر رضایتمندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگانه نازی آباد تهران بر اساس مدل (C.P.T.E.D)" در سال 1395 نشان داد که احساس امنیت ساکنان در سطح متوسط اما رضایتمندی سکونتی آنان در سطح پایین است. نتایج حاکی از وجود رابطه معنادار بین احساس امنیت و رضایتمندی سکونتی در مجتمع مسکونی است (Motallebi, 2016). در مقاله‌ای با عنوان "سنجش رابطه سطح دسترسی به امکانات بهداشت و امنیت محله با کیفیت زندگی زنان ساکن در نواحی 9 گانه شهرداری منطقه 2 تهران" در سال 1393 به این نتیجه رسیدند که با توجه به حضور وسیع زنان در عرصه‌های عمومی و فضاهای شهری، با در نظر گرفتن رویکردهای نوینی در برنامه‌ریزی طراحی و شهرسازی نوین، با مقوله سازمان‌دهی شهری با برنامه‌ریزی «برای زنان» و «با زنان» و تأمین نیازهای ویژه آنها در دسترس است (Seydan, et al., 2014). در کتابی با عنوان "بررسی نظرات شهروندان مراجعه‌کننده منطقه

15 به بوستان پردیس بانوان درباره خدمات ارائه شده در این بوستان" در سال 1390 میزان استفاده مراجعه‌کنندگان از امکانات بوستان پردیس را اندازه‌گیری کردند و رضایت مراجعه‌کنندگان از امکانات، شرایط فیزیکی و خدمات بوستان و میزان بالا رفتن سطح احساس امنیت زنان مراجعه‌کننده به بوستان و سطح روابط اجتماعی زنان را ارزیابی کردند (Baghaei, 2011). تاکنون بیشتر پژوهش‌ها در مقیاس شهری در محلات مسکونی و یا در فضاهای شهری انجام شده است ولی در این تحقیق به بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر احساس امنیت نه خود امنیت و مؤلفه‌های پیش‌گیری از جرم در مقیاس معماری در مجتمع‌های مسکونی آپارتمانی پرداخته می‌شود. در پژوهش‌های پیشین بیشتر به رابطه امنیت با یک یا دو مؤلفه پرداخته، در صورتی که اینجا به رابطه بین احساس امنیت و چندین مؤلفه و زیرمؤلفه پرداخته شده است. همچنین در پژوهش‌های یاد شده، امنیت فقط از نظر زنان سنجیده شده در صورتی که در اینجا احساس امنیت از دیدگاه زنان و مردان مورد سنجش قرار گرفته است. در پژوهش‌هایی که تا کنون در مورد پیش‌گیری از جرم و ارتقاء احساس امنیت زنان انجام شده، به تأثیر مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان و پیش‌گیری از جرم در مجتمع‌های مسکونی و روابط بین مؤلفه‌های پیش‌گیری از جرم با یکدیگر و با ارتقاء احساس امنیت زنان از دید متخصصین شهرسازی و معماری پرداخته نشده و مدلی با این جزئیات ارائه نشده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مطالعات اخیر بیشتر در مورد تأمین امنیت و حضورپذیری زنان بوده و در مورد ادراک زنان در مورد مؤلفه‌های ادراکی، احساسی، کالبدی و... به ندرت و همراه با کاستی‌هایی کار شده است، از این‌رو تلاش شده از میان این مطالعات کلی، موارد مرتبط با موضوع و مباحث مورد نظر تحقیق استخراج و به عنوان مؤلفه و معیار تحقیق مورد استفاده قرار گیرد. در این پژوهش مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت بررسی می‌شود و به مؤلفه‌های جدیدی مانند مؤلفه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیز پرداخته شده است.

از فضاهای کالبدی، فرصت‌های وقوع جرم کاهش و احساس امنیت شهروندان ارتقاء می‌یابد (Enayati et al., 2014). کلارک⁸ اظهار داشت که شرایط جرم و بنابراین، جرم را می‌توان از طریق طراحی و تغییر اصلاح محیط فیزیکی می‌توان تغییر داد یا جابه‌جا کرد که با ایده‌های قبلی جفری و نیومن (1992) مطابقت دارد (kalantari, 2003).

ارتقاء امنیت و پیش‌گیری از وقوع جرم بدون در نظر گرفتن مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، مدیریت مطلوب و پلیس کارآمد امکان‌پذیر نیست. از اصول طراحی محیطی با رویکرد پیش‌گیرانه، می‌توان از روش‌های آسان، ارزان و کارآمد در ساختن یا تعمیر مجتمع‌های مسکونی استفاده کرد (Heidari et al., 2011). نظریه «پنجره شکسته» محبوب‌ترین ایده در مورد پیش‌گیری از جرم شناخته شده است که در آن جیمز کیو. ویلسون و جورج ال کلینگ⁹ در سال (1982) استدلال می‌کنند که نادیده گرفتن انگیزه‌هایی مانند دیوارهای پوشیده از نقاشی، سیگار کشیدن زیر سن قانونی و رفتار بد، کنترل غیررسمی توسط ساکنان را تضعیف و فرصت‌های فعالیت‌های مجرمانه را افزایش می‌دهد (Matsukawa, Tatsuki, 2018).

1-1-1- مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت

نوع، سلسله‌مراتب کاربری‌های اطراف هر فضا و تنوع فعالیت‌ها، جذابیت لازم برای حضورپذیری زنان در آنجا را فراهم می‌کند و در ارتقاء احساس امنیت نیز بسیار مؤثر است. بنابراین اختلاط کاربری‌ها، فعال‌سازی طبقات همکف خیابان‌ها، قرارگیری مسکن در طبقه بالای کاربری تجاری و نصب دوربین در مقابل فضاها با توجه به اینکه تأثیر به‌سزایی بر ارتقاء امنیت زنان دارد پیشنهاد شده‌اند (Carmona et al., 2015). ترکیبی از مشاغل کوچک خانه‌ها و دفاتر در مناطق و ایجاد آپارتمان در بالای فروشگاه‌ها در طراحی‌ها برای افزایش میزان فعالیت و در نتیجه امنیت اعمال می‌شوند (Rahmanieh et al., 2015).

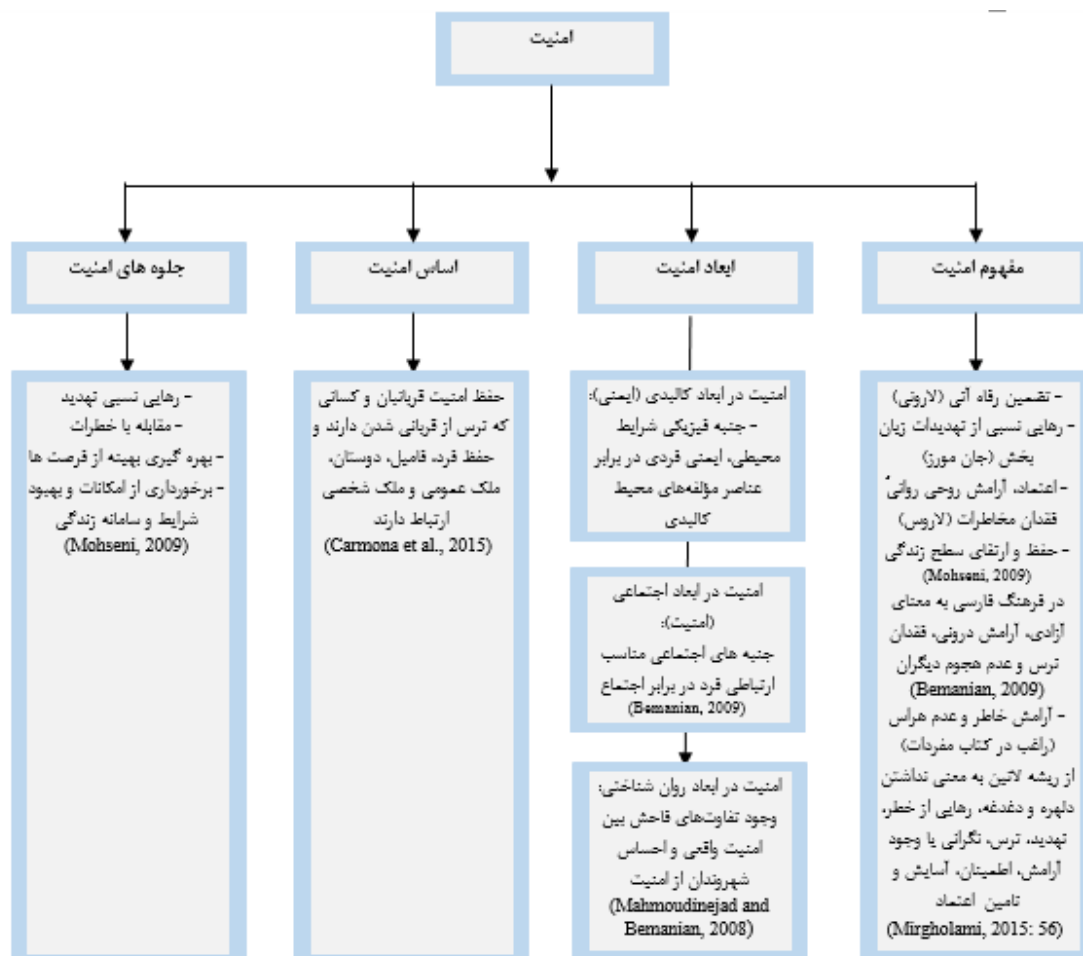
کنترل نرده‌ها می‌تواند وسیله‌ای مؤثر در محدود کردن دسترسی به ورودی‌های ثانویه و خانه‌های آسیب‌پذیر باشد. حصارهای کم می‌توانند در قابل مشاهده ساختن هر گونه نفوذ به منطقه حصارکشی بسیار ارزشمند باشد (Rosenthal et al., 2000).

همچنین عوامل ساختاری (مثلاً سطح اجتماعی افراد ساکن در یک محیط، میزان تحصیلات، شرایط اقتصادی و غیره) تأثیر زیادی در میزان ناهنجاری‌های یک محیط و در نتیجه در احساس ناامنی دریافت شده

1-1- چارچوب نظری

امنیت، اساس یک جامعه سالم و احساس امنیت، زمینه توسعه جامعه و سعادت جوامع وابسته به حس امنیت است (Mirgholami et al., 2015). نیاز به امنیت، از اصلی‌ترین نیازهای انسان در اجتماع محسوب می‌شود (Nesari et al., 2016). امنیت اجتماعی و بزه‌کاری دو روی یک سکه‌اند. اگر جرم در جامعه کاهش یابد، میزان امنیت اجتماعی افزایش می‌یابد و بالعکس (Zebardast, 2004). احساس امنیت از نظر روان‌شناختی از قرارگیری انسان در شرایط محیطی و اجتماعی از نوعی برداشت و ادراک ذهنی به‌دست می‌آید که از فرهنگی و شهری با فرهنگ و شهری دیگر فرق دارد (Bemanian et al., 2009). احساس امنیت به معنای امنیت خاطر شهروندان از مال، جان و ... است که خود نشانگر سازمان یافتگی و قانونمندی جامعه است، به طوری که افراد بدون هیچ‌گونه تهدید آزادانه جابه‌جا شوند و به فعالیت‌های اجتماعی خود بپردازند (Akbarioghaz et al., 2019).

مجتمع مسکونی مجموعه خانه‌هایی است که در یک سطح مشابه یا چندین طبقه تشکیل و از طریق ورودی یا گذرها یا حیاط‌های مشترک به هم متصل می‌شوند (Ardalan et al., 2010). طراحی محیط فیزیکی ضعیف به احتمال وقوع جرم کمک می‌کند (Anastasia and John, 2007). در اکثر شهرهای جهان، جرایم عادی، تهدیدی جدی برای زندگی و اموال افراد است و در ارزیابی افکار شهروندان، اکثراً «ناامنی» در خیابان‌ها و محلات نسبت به معضلاتی مانند فقر، بیکاری، تورم در رده‌ی بالاتری قرار دارد (Salehi, 2008). پیش‌گیری از جرم از طریق طراحی محیطی دسترسی به هدف و استفاده از فضا را سخت‌تر و لزوم نگهداری را افزایش می‌دهد (Crowe, 2008). برخی پژوهشگران بیان کرده‌اند که بزهکاری و ویژگی‌های محیطی رابطه مستقیمی دارند، مثلاً گاهی اوقات محیط، ارتکاب جرم را راحت‌تر می‌کند و اکثر اوقات از بزهکاری پیش‌گیری می‌کند. با به‌کارگیری راهکارهای مناسب طراحی و استفاده

شکل 2- جمع بندی امنیت از دیدگاه صاحب نظران

Fig. 2- Summary of security from the point of view of experts

اجازه نمی دهند که به حوزه قلمرو سایرین وارد شوند. این مفهوم با افزایش حس مالکیت در فضا تحقق می یابد که «ایده چتر» نامیده شده است (Bemnian et al., 2009). اسکار نیومن توصیه کرد که فقط تعداد کمی از ساکنان باید از یک ورودی یا ورودی خصوصی ساختمان استفاده کنند، این استراتژی را استراتژی طبقه بندی می نامند (Rahmanieh et al., 2015). راهکارهای کنترل دسترسی معمولاً به صورت سازمان یافته طبقه بندی می شوند (مثلاً نگهبانان)، مکانیکی (مثلاً قفل ها) و طبیعی (مثلاً تعریف فضایی) (Fennelly et al., 2017). با اجازه دادن به ساکنان برای نظارت بر فعالیت ها در مناطق مجاور محل سکونت آنها، فرصت های نظارت به آنها این امکان را می دهد که در آن مناطق احساس امنیت بیشتری داشته و مجرمان بالقوه را بازدارند

قلمرو با نرده های زیاد به دلیل توانایی حفاظت اموال افراد تقویت می شود در حالی که ممکن است نظارت با وجود نرده ها مختل شود (He et al., 2017). مانع نمادین یا واقعی، مانند حصار، دیوار یا پرچین می تواند ساکنان را به احساس مسئولیت در قبال امنیت و نگهداری از یک بلوک ایمن و به خوبی حفظ شده ترغیب و مجرمان بیشتری را دلسرد می کند (The same). جین جیکوبز اظهار داشت که برای ایجاد یک مکان مطلوب باید یک مرز مشخص بین فضاهای عمومی و خصوصی و عدم تأثیر سرزده از فضاهای عمومی و خصوصی در یکدیگر وجود داشته باشد (Rahmanieh et al., 2015). قلمرو بر پایه ای احساس مالکیت خصوصی ایجاد می شود. فقط با حس مالکیت، حضور غریبه ها برای ساکنان مهم می شود و مجرمان به خود

وضعیت تأهل، قومیت و موقعیت اجتماعی - اقتصادی به‌عنوان شاخص‌های آسیب‌پذیری اجتماعی محسوب می‌شوند (Hedayati Marzbali et al., 2016). نسل دوم پیش‌گیری از جرم از طریق طراحی محیطی بر ویژگی‌های اجتماعی جامعه، انسجام اجتماعی و کارایی جمعی، ارزیابی ریسک، مشخصات اقتصادی اجتماعی و جمعیتی و همچنین مشارکت فعال جامعه استفاده می‌کند (Gotham et al, 2019).

تعداد فضاهای خالی از سکنه (زمین‌های خالی و بناهای نیمه‌ساز) به عنوان تهدیدهای اساسی برای ایمنی است (Branas et al., 2018). نظریه پنجره شکسته استدلال می‌کند که شواهد مشهودی از بی‌نظمی فیزیکی مانند شیشه‌های شکسته، املاک خالی / متروکه و ماشین‌های رها شده در خیابان، نه تنها شواهدی از فعالیت مجرمانه احتمالی است، بلکه همچنین می‌تواند جرم بیشتر و سایر رفتارهای انحرافی را تسهیل کند (He et al., 2017).

ساختمان‌های متروکه با ترس ساکنان از جرم یا احساس امنیت در ارتباط است (Hannon, 2005). سرعت از آپارتمان‌های خالی برای تجاوز به عنف مستأجران قابل پیش‌بینی است (Gotham et al, 2019).

سرمایه اجتماعی ترس از جرم را کاهش و احساس رفاه خانواده‌ها را افزایش می‌دهد (Matsukawa, Tatsuki, 2018). در مطالعات نتیجه گرفته‌اند که سرمایه اجتماعی دارای تأثیر قابل توجهی بر میزان قتل بدون تأثیر متغیرهایی مانند نرخ بیکاری و ترکیب سن جمعیت است (The same). محققان مختلف اشاره کرده‌اند که فعالیت‌های داوطلبانه پیش‌گیری از وقوع جرم برای افزایش سرمایه اجتماعی در همسایگی مفید است. ساساکی^{۱۲} در سال (2010) دریافت که آگاهی از این فعالیت‌ها به کاهش سطح ترس از جرم کمک کرد (Herber et al., 2018).

مشارکت اجتماعی (گشت‌زنی در بولتن به‌صورت داوطلبانه) با اشاره به شیوه‌های کار جنایتکاران به عنوان یک روش مؤثر برای پیش‌گیری از وقوع جرم و افزایش تعداد دید ناظران ارائه می‌شد (Herber et al., 2018).

(Rosenthal et al., 2000) اگر در روز قشرهای متعدد اجتماعی در محیط حضور داشته باشند و فضا تبدیل به پاتوق افراد خاصی نشود و حضور فعال مردم در شب نیز بیشتر شود و اماکن کم‌تردد و تاریک و بدون نظارت آن به حداقل کاهش یابند، فضا امن‌تر می‌شود (International Center for Crime Prevention et al., 2017). استفاده از دوربین برای نظارت ویدئویی در خارج از محل اقامت و بر درب‌ها یا مکان‌های آسیب‌پذیر در داخل خانه، به‌جز حریم خصوصی توصیه می‌شود (Fenley et al., 2017).

مامفورد در طراحی ابعاد و مقیاس‌های انسانی را ایجاد می‌کند و دیوار را به عنوان نماد وحدت و امنیت سنتی در نظر می‌گیرد. کالینز^{۱۰} بیان می‌کند که در اجتماعات، بیشتر مردم احساس ناامنی و اضطراب می‌کنند و اماکن کوچک و قدیمی تجمع را ترجیح می‌دهند که در روان‌شناسی به آن ترس از فضاهای باز یا آگورا فوبیا^{۱۱} گفته می‌شود (Rahmanieh et al., 2015). عدم مشاهده بصری نتیجه فرم فضایی است که شرایط بسیار مناسب برای اهداف و رفتارهای مجرمانه و افراد خاطی دارد. ساختار فیزیکی یا شکل فضا در ایجاد یک فضای بی‌دفاع نقش مؤثری دارند. توجه به کیفیت فرم و فضا بسیار تأثیرگذار است. در تعریفی از کیفیت فرم و فضا، کوین لینچ، ویژگی‌های مختلف کتابی را که شهر با آن روبرو است، به عنوان نمایش، خوانایی و... تحلیل کرد (Lynch, 2010). ظرفیت فرم ساخته شده، فرصت برای نظارت برای ساکنان و دیگران با استفاده از پیکربندی ساختمان و طراحی و استقرار پنجره‌ها و ورودی‌های ساختمان را ایجاد می‌کند (Gotham et al, 2019).

جنسیت یک حقیقت مربوط به بدن و مفهوم اجتماعی است که در سازوکارهای اجتماعی دارای مسایلی مربوط به زنان و مردان در جریان اجتماعی شدن انسان‌هاست (Cuthbert, 2008). پژوهشگران درباره ترس از جرم گفته‌اند که ویژگی‌های فردی در قربانی شدن و احساس ترس نقش مهمی دارد. لذا ویژگی‌های جنسیتی، فیزیکی و اجتماعی از قبیل زنان، سالمندان، کم‌درآمدها و کم‌سوادها در میزان ارتقاء احساس ناامنی نقش مؤثری دارند. پس جنسیت و سن افراد به‌عنوان شاخص‌های آسیب‌پذیری فیزیکی و میزان تحصیلات،

تأثیر ویژگی‌های فیزیکی محیط ممکن است مشروط به شرایط اقتصادی- اجتماعی مانند تغییر در جمعیت باشد. برای تأثیرگذاری بیشتر اثر محیط فیزیکی، شرایط ساختار اجتماعی باید با استفاده از مجموعه گسترده‌ای از متغیرهای بی‌نظمی اجتماعی و متغیرهای فعالیت معمول کنترل شود (He et al., 2017). مطالعات فراتحلیلی نشان داده است که محلات محروم به‌طور قابل توجهی با جرم و جنایت در ارتباط هستند (Gotham et al, 2019). عدم اشتراک و رفتارهای صحیح در بین همسایه‌ها، آسیب‌پذیری آن‌ها را در مقابل جرم و جنایت افزایش داده است (Newman, 2016).

افزایش این ارتباط اجتماعی به نوبه خود قادر به کاهش وقوع جرمی مانند سرقت در خانه، وسایل نقلیه و همچنین سرقت در مناطق مسکونی خواهد بود (Villarreal and Silva, 2006). اگر همسایگی منسجم نباشد، فاقد کارایی جمعی است و در کاهش یا پیش‌گیری از جرم ممکن است موفق نباشد و همسایگان نسبت به هم محتاطند و حاضر به اقدام علیه جرم نیستند (Gotham et al, 2019).

اسکار نیومن دریافت که ارتکاب به جرم در مسکن عمومی بیشتر اوقات در یک مکانی که اقدامات مجرمانه به سختی دیده می‌شود، رخ می‌دهد و ارزیابی عمومی برای این مکان‌ها به سادگی اتفاق نمی‌افتد (Rahmanieh et al., 2015). «وکول» و «وایتزن» سه عامل شناخت محیط، قابلیت دیدن و دیده شدن و دسترسی آسان به کمک را در جهت ارتقاء امنیت در فضا ضروری می‌دانند (Carmona et al., 2015).

2- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش، بر اساس هدف تحقیق، از نوع کاربردی و بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. همچنین از لحاظ میزان ژرفایی، پنهانگر و با در نظر گرفتن معیار زمان، مقطعی¹³ است. گردآوری اطلاعات پژوهش حاضر از دو بخش نظری و

میدانی تشکیل شده است. در بخش نظری به روش تحلیل محتوای اسنادی به بررسی پیشینه پژوهش و رابطه‌ای که سبب افزایش این حس در مجتمعات مسکونی می‌شود، پرداخته شده، سپس روش پیمایشی برای اثبات فرضیات پژوهش به کار گرفته شده است. مؤلفه‌ها از طریق مبانی نظری کتاب‌ها، مقالات و مصاحبه با 15 استاد متخصص از عنوان پایان‌نامه به دست آمد. همچنین از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که اعتبار آن از طریق اعتبار صوری و توسط متخصصان امر و پایایی با محاسبه آلفای کرونباخ مناسب تأیید شد. پرسشنامه با 64 گویه در پیمایش دلفی بین 20 متخصص توزیع و از روایی سازه‌ای برای شناسایی نظرات مختلف افراد متخصص (کارشناسان امر) برای غربالگری مؤلفه‌ها و شاخصه‌ها استفاده شد، تا بهتر بتوان شاخصه‌ها را حذف نمود یا افزایش داد.

بالاخره با استفاده از نرم‌افزار و آلفای کرونباخ گویه‌هایی که دارای روایی کم بودند (چند گویه مربوط به بعد جذابیت و تنوع بصری و رنگ از مؤلفه ادراکی- احساسی، معیارهای حفاظت کالبدی و دسترسی به مراکز فرهنگی و تفریحی از مؤلفه کالبدی- معماری، معیار آسایش اقلیمی از مؤلفه زیست‌محیطی و معیار سرزندگی از مؤلفه معنایی) حذف شد و پایایی پرسشنامه به بیشتر از 0/97 رسید. متغیرهای تحقیق در سطح سنجش فاصله‌ای هستند و برای سنجش آنها از طیف لیکرت (پنج گزینه‌ای) به گردآوری داده‌ها استفاده شده است. نرم‌افزار مورد استفاده برای تجزیه- و تحلیل‌های توصیفی و استنباطی SPSS و Amos بوده است.

جامعه آماری 85 نفر متخصصین رشته شهرسازی و معماری با 3 سال سابقه کاری در شهر بوشهر که به روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی تصادفی انتخاب شده‌اند، بودند. جهت به‌دست آوردن نمونه آماری از جدول مورگان استفاده شد.

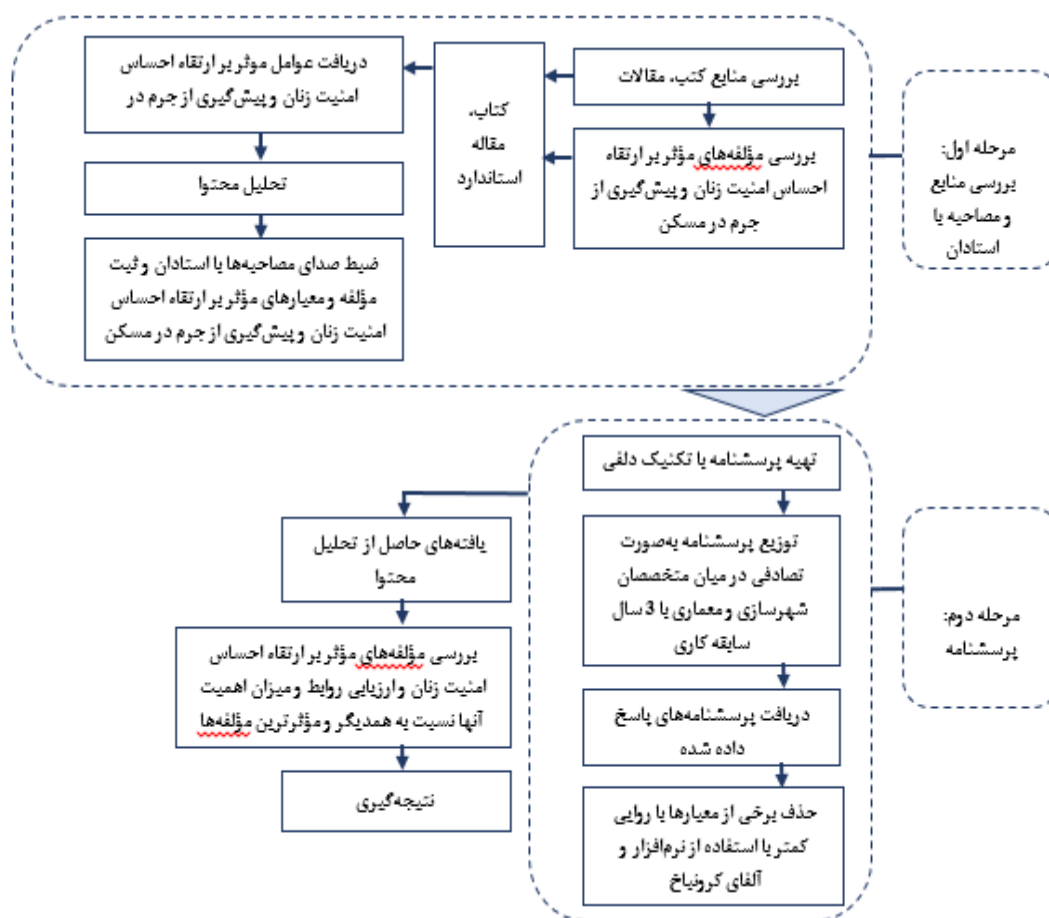

جدول 1- مؤلفه‌های پژوهش بر اساس مبانی نظری

Tab. 1- Research components based on theoretical foundations

مؤلفه‌ها	نظریه‌ها و محتواهای مرتبط با احساس امنیت و پیش‌گیری از جرم
	معیار فعالیت‌ها - ترکیب کاربری‌های همگن، جریان دائمی فعالیت در طول مسیر پیاده و داشتن توان مقابله با تنش‌های احتمالی بالقوه، تنوع خلاقانه فعالیت و پیوستگی فضا
	محصوریت - ایجاد محصوریت مطلوب که بتوان به فضا دید نیز داشت مثلاً گیاهان (عدم ایجاد محصوریت بوسیله بناهای بلند)
	قلمروگرایی - تعریف حد و مرز میان فضاهای عمومی و خصوصی توسط موانع کالبدی یا ذهنی و روانی شامل نوع سنگ‌فرش، رنگ زمینه
مؤلفه کالبدی، معماری	دسترسی و حرکت - طراحی صحیح راه‌ها به منظور فراهم کردن دسترسی به دور از چشم مجرمان، تفکیک سواره و پیاده، مشخص کردن مسیر ابران، دوچرخه سواران و رانندگان، دسترسی به فضاهای قابل نشست، رعایت سلسله مراتب ورود به بنا، امکان جابجایی در فضاهای بیرونی (مشاعات، فضای سبز و میانی مجتمع)، روابط توده و فضا
	مدیریت و نگهداری - برخورداری از امکانات و تسهیلات مناسب سیستم مدیریتی، نگهداری و دقت در طراحی تأسیسات، کیفیت و هزینه نگهداری و تعمیر ساختمان (رسیدگی به نما)، زیباسازی، نظم
	استانداردهای طراحی - فرم، اندازه فضا، ارتفاع ساختمان، تعداد طبقات و واحدها در مجتمع، تعداد واحدهایی که از 1000 نفری مشترک استفاده می‌کنند. سطح اشغال و تراکم مسکونی خالص، الگوی قرارگیری واحدها در طبقات (تک، 2 و چند واحدی)
	ویژگی‌های اجتماعی - شاخص سن و جنسیت، تحصیلات، تأهل، بومی بودن، مدت اقامت، سرمایه اجتماعی، تراکم جمعیتی، تعداد فضاهای خالی از سکنه (زمین خالی، بنای نیمه‌ساز، میزان استفاده از محیط، فرهنگ، میزان جرم، میزان تمایل به ادامه سکونت
مؤلفه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی	مشارکت اجتماعی - مشارکت مالکان در تعمیر، نگهداری و کاشت گیاهان و مدیریت سایر فضاهای مشترک، حمایت از گروه‌ها، مساجد، شورا یاری‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد
	شرایط اقتصادی - وضعیت اشغال، تعداد ساکنان کم درآمد (خانواده‌های با کودکان تحت حمایت (دولت) و با سرپرست زن)
	روابط اجتماعی - روابط همسایگی (ارتباطات و مراودات خانوارها، سطح تعاملات اجتماعی با همسایگان)
	نظارت اجتماعی - استقرار پلیس، نگهبان و در نظر گرفتن دکه‌های سیار، حضور دائمی افراد در پاتوق، پاسخ مناسب افراد در اکثر مشاهدات رفتارهای مجرمانه و ناهنجار، حضورپذیری، نفوذپذیری مناسب مسیرها، نظارت الکترونیکی (دوربین مداربسته) و واکنش نشان دادن نسبت به تصاویر
	معیار صدا - شنیده شدن صدای درخواست کمک در صورت اضطرار، کاهش سر و صدای مزاحم (همسایگان) و حذف آلودگی صوتی
مؤلفه ادراکی، احساسی	روشنایی - وضعیت کلی نور فضا در شب، روشنایی ورودی کوچه‌ها و سطح معابر فرعی
	حس مالکیت - غریب‌گریز بودن ورودی، نوع مالکیت‌ها، میزان آشنایی با فضا (خاطره‌انگیز بودن فضا)، خوش‌نام بودن و حس تعلق به فضا
	احساس فرد در فضا - ازدحام بیش از حد یا خلوتی فضا، افزایش تعداد زنان نسبت به مردان، دلایل شخصی فرد مثلاً وجود خاطره بدی در گذشته ...
مؤلفه زیست محیطی	بهداشت - جانمایی مناسب محل جمع‌آوری زباله با طراحی مناسب
	فضای سبز - کمربند سبز دور سایت، جلوگیری از ایجاد گوشه‌های گود، عدم استفاده از پوشش گیاهی انبوه
مؤلفه معنایی و نشانه شناختی	خوانایی و وجود نشانه‌ها - وجود لبه‌های فعال تجاری در همکف و روشنایی مناسب آن‌ها، وجود نشانه‌ها جهت راه‌یابی محیط، علائم در ورودی‌ها و نقاط اصلی، محل و ساعات بسته شدن خروجی‌ها، علائم واضح مبنی بر اینکه فضا تحت نظر قرار دارد، چگونگی درخواست کمک هنگام اضطرار

شکل 3- فرایند روش تحقیق

Fig. 3- The process of the research method

جدول 2- پایایی سوالات مربوط به سازه‌های مورد بررسی

Tab. 2- Reliability of the questions related to the studied structure

کل پرسشنامه	ارتقاء احساس امنیت زنان	مؤلفه اجتماعی	معنایی و نشانه شناختی	زیست‌محیطی	ادراکی - احساسی	مؤلفه کالبدی - معماری	متغیر
0/972	0/970	0/964	0/966	0/965	0/967	0/969	مقدار آلفای کرونباخ

3- نتایج و بحث

3-1- یافته‌های توصیفی تک متغیره

از مجموع پاسخ دهندگان، حدود 3/55% زن و 7/44% مرد هستند 2/68% از افراد پاسخگو دارای مدرک ارشد و 8/31% دارای مدرک دکتری هستند. همچنین 7/49% از افراد پاسخگو در گروه سنی 26-35 ساله،

37/8% در گروه سنی 36-45 سال، 43/93% در گروه سنی 46-55 ساله و 41/78% از افراد در گروه سنی 56-65 سال قرار دارند.

3-2- یافته‌های استنباطی تحقیق (فرضیه اول)

H0: ارتقاء احساس امنیت زنان بر اساس متغیرهای مستقل مؤثر نیست.

با میزان ارتقاء احساس امنیت زنان رابطه معنادار وجود دارد.

با توجه به جدول (4) و با بهره‌گیری از آزمون همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه میان متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش نشان می‌دهد که چون سطح معنی داری کمتر از 0/05 است، فرضیه H0 رد شده و رابطه معناداری میان هر کدام از مؤلفه‌های (معماری- کالبدی، ادراکی- احساسی، زیست‌محیطی و معنایی)؛ با ارتقاء احساس امنیت زنان وجود دارد.

3-3- مدل تحقیق (فرضیه دوم)

الگوی معادلات ساختاری به همراه ضرایب رگرسیونی در شکل (4) ارائه شده است. مدل ذیل به آزمون اعتبار سازه‌ای مؤلفه‌های کالبدی، ادراکی، زیست‌محیطی، معنایی و اجتماعی مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌ها و آزمون نیکویی برازش ساختار آن پرداخته است. بخش ساختاری مدل نیز حاکی از آن است که متغیرهای معماری- کالبدی با اثر مستقیم (0/682) بیشترین مقدار واریانس ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌ها را تبیین کرده است و بعد از آن به ترتیب مؤلفه ادراکی- احساسی با اثر مستقیم (0/403)، مؤلفه اجتماعی با اثر مستقیم (0/226)، زیست‌محیطی با اثر مستقیم (0/188)، مؤلفه‌های معنایی و نشانه شناختی با اثر مستقیم (0/177) واریانس ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌ها را تبیین نموده است.

H1: ارتقاء احساس امنیت زنان بر اساس متغیرهای مستقل مؤثر است.

برای تبیین رابطه بین ارتقاء احساس امنیت زنان بر اساس متغیرهای مستقل از رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد که چون سطح معنی‌داری کمتر از 0/05 است، فرضیه H0 رد شد و متغیرهای مستقل وارد شده به مدل دارای رابطه خطی با متغیر مستقلند و در این میان مؤلفه‌های کالبدی، معماری با ضریب 0/68، معنایی و نشانه شناختی با ضریب 0/44، زیست‌محیطی با ضریب 0/24 و ادراکی، احساسی با ضریب 0/19 به ترتیب دارای بیشترین و کمترین تأثیر بر ارتقاء احساس امنیت زنان ساکن در مجتمع‌های مسکونی هستند.

در این بخش به جهت نرمال بودن نمونه‌ها؛ از آزمون اسمیرونف کولموکرف استفاده می‌شود؛ بدین صورت که اگر sig از 0/05 بیشتر باشد، بیانگر نرمال بودن داده- هاست و باید از آزمون‌های پارامتریک استفاده شود. در این تحقیق به لحاظ نرمال نبودن داده‌ها از آزمون‌های غیر پارامتریک استفاده شد.

H0: به نظر می‌رسد میان مؤلفه‌های معماری- کالبدی، ادراکی- احساسی، زیست‌محیطی، معنایی و اجتماعی با میزان ارتقاء احساس امنیت زنان رابطه معنادار وجود ندارد.

H1: به نظر می‌رسد میان مؤلفه‌های معماری- کالبدی، ادراکی- احساسی، زیست‌محیطی، معنایی و اجتماعی

جدول 3- آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره ارتقاء احساس امنیت زنان

Tab. 3- Multivariate regression analysis statistics of improving women's sense of security

متغیر	بتا	t کمیت	سطح معنی داری	آنالیز واریانس	
				سطح معنی داری	F کمیت
مؤلفه‌های کالبدی	0/68	1.74	0/04		
ادراکی- احساسی	0/19	2/57	0/05	0/001	8/38
زیست‌محیطی	0/24	2/50	0/01		
معنایی	0/44	4/72	0/001		
اجتماعی	0/39	1/90	0/001		

قبول است. مقادیر شاخص‌های CFI و TLI (0/84) و (0/67) به علت پیچیدگی مدل به مقدار 0/90 نزدیک است. مقدار شاخص‌های مقتصد PCFI و PNFI (0/61) و (0/75) نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. از طرفی مقدار 0/060 برای شاخص RMSEA نیز گویای آن است که مدل با داده‌های به‌خوبی برازش یافته و این مدل تایید می‌شود.

3-4- توصیف معمارانه مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان

در رابطه با مؤلفه‌های معماری-کالبدی، می‌توان محصوریت مطلوبی ایجاد نمود که دید به فضا نیز داشته باشد، مثلاً از گیاهان استفاده شود که محصوریت با بناهای بلند ایجاد نشود. استفاده از ایوان در جلوی واحدها برای اینکه مرزهای مشخص برای عرصه‌های خصوصی با کاشت گیاه یا نرده‌کشی ایجاد شود. موانع کالبدی (درها، حصارها و دیوارها) قابل رویت باشد. فضاهای فرعی و پرت طراحی نشود. فعالیت‌های متنوع

همراه ضرایب رگرسیونی و مقادیر شاخص‌های جزئی مربوط به هر سؤال در جدول 5 آورده شده است.

نتایج نشان می‌دهد که ضریب رگرسیون متغیرهای مکنون ادراکی-احساسی؛ معماری-کالبدی و ارتقاء احساس امنیت زنان از متغیر خود تأثیر مثبت و معنی‌داری می‌پذیرد. نتایج نشان می‌دهد که ضریب رگرسیون رابطه متغیر معنایی و نشانه‌شناختی با متغیر ادراکی-احساسی و رابطه‌ی متغیر اجتماعی با متغیر معماری، کالبدی رابطه معنی‌داری می‌پذیرند.

جدول زیر، اهم شاخص‌های برازش مدل اولیه نمایش داده شده است. لازم به ذکر است که لازم نیست همه شاخص‌های مدل در محدوده قابل قبول باشند و ممکن است در یک مدل بعضی از شاخص‌ها در حد قابل قبول و برخی دیگر نباشند.

نتایج حاصل از اطلاعات ارائه شده در جدول 6 به شرح زیر است:

شاخص‌های کلی برازش وضعیت مطلوبی را برای مدل مفروض نشان می‌دهد. مقدار کای اسکور نسبی جدول (7/992) مشخص می‌کند که مدل به‌طور کلی قابل

جدول 5- ضرایب رگرسیونی

Tab. 5- Regression coefficients

نتیجه	P	ضریب رگرسیونی	مقدار بحرانی	فرضیه	معماری - کالبدی
تأیید	0/001	0/682	5.08	ارتقاء احساس امنیت زنان	
تأیید	0/002	0/409	3.09	ارتقاء احساس امنیت زنان	ادراکی-احساسی
تأیید	0/008	0/193	2.64	ارتقاء احساس امنیت زنان	زیست محیطی
تأیید	0/015	0/189	2.42	ارتقاء احساس امنیت زنان	معنایی و نشانه شناختی
تأیید	0/002	0/237	3.13	ارتقاء احساس امنیت زنان	اجتماعی

جدول 6- شاخص‌های مدل آزمون نیکویی برازش ساختار نظری

Tab. 6- The indicators of the goodness of fit test model of the theoretical structure

مقتصد				تطبیقی		مطلق		
RMSEA	PCFI	PNFI	CMIN/DF	CFI	TLI	P	DF	CMIN
0/060	0/75	0/61	7/992	0/67	0/84	0/001	110	879/13

در طول مسیر در محوطه بایستی جریان دائمی داشته باشد که در صورت بروز حادثه با تنش‌های احتمالی بالقوه بتوان مقابله کرد. راه‌ها و منظر به درستی طراحی شود تا دسترسی به دور از چشم مجرمان فراهم شود و افراد را در مسیرهای امن هدایت کند. ساختمان بایستی تعمیر و نگهداری شود (به نما رسیدگی شود). از نرده و محافظ برای درها و پنجره‌ها استفاده شود و از درب و پنجره ضد سرقت استفاده شود. به استانداردهای طراحی مثلا فرم، اندازه فضا، ارتفاع ساختمان و... برای ارتقاء امنیت توجه شود مثلا واحدها نباید به صورت سطوح U شکل یا L شکل و دارای فرورفتگی و عقب‌نشینی‌های عمیق در بدنه طراحی شوند. تعداد واحدهایی که دارای ورودی مشترک هستند کاهش یابد. پارکینگ‌ها به صورت پیلوت طراحی نشوند زیرا کمتر می‌توان به آنها نظارت کرد. تیرهای برق در نزدیکی دیوار خانه طراحی نشوند. از مصالح کدر برای جان‌پناه بالکن استفاده نشود. با استفاده از عناصر معماری، نورپردازی، تفاوت در مصالح سنگ‌فرش، تغییرات در نمای ورودی بنا و طراحی منظر، بر ورودی مجتمع تأکید شود.

در رابطه با مؤلفه‌های ادراکی- احساسی بایستی روشنایی تابلوها، فضاهای مخفی، ورودی‌ها، خروجی‌ها، پیاده‌روها، آسانسورها، جعبه پله‌ها، مکان‌های حاشیه و پارکینگ ساختمان در شب مناسب باشد. کاشت تیرهای چراغ به‌گونه‌ای که چهره‌ها از 10 متری مشخص باشند. ساختمان طوری طراحی شود که صدای درخواست کمک در صورت اضطرار شنیده شود ولی سر و صدای مزاحم (همسایگان) کاهش پیدا کند و آلودگی صوتی حذف شود. ورودی بایستی غریب‌گریز باشد (مثلا با ایجاد اتاق نگهبانی و...) که هر غریبه‌ای نتواند وارد ساختمان شود و تعریف حد و مرز میان فضاهای عمومی و خصوصی توسط موانع کالبدی یا ذهنی و روانی شامل نوع سنگ‌فرش و رنگ زمینه تا حس مالکیت و تعلق به فضا ایجاد شود.

در رابطه با مؤلفه‌های زیست‌محیطی نباید از پوشش گیاهی انبوه، گوشه‌های گود و نقاط کور استفاده شود که محل اختفاء مجرمان شود و نتوان به آن دید و

نظارت کافی داشت. با پوشش‌های گیاهی و محوطه- سازی کم از طریق طراحی منظر می‌توان دید را افزایش داد. در هنگام طراحی رشد 20 سال آینده گیاه و اینکه برگ‌ریز یا همیشه سبز بودن آن مورد توجه قرار گیرد. از موانع بلند و زوایای بسته و بوته‌های پر برگ و حجیم که مانع دید می‌شوند در طراحی خودداری کرد. محل کاشت درختان طوری مکان‌یابی شود که مجرمان نتوانند از درختان بالا بروند و وارد مجتمع شوند. درختان در نزدیکی دیوار خانه‌ها و در مقابل درب یا پنجره خانه‌ها طراحی نشوند. پارک در مرکز بلوک‌های مسکونی طراحی شود. محل جمع‌آوری زباله طراحی و جانمایی مناسب داشته باشد که بهداشت رعایت شود.

در رابطه با مؤلفه‌های معنایی و نشانه‌شناختی، فضاها بایستی خوانایی و نشانه‌هایی جهت راه‌یابی محیط و علائم و تابلوها در ورودی‌ها و نقاط اصلی محل داشته باشند. لبه‌های فعال تجاری در همکف (سوپر مارکت، باشگاه و...) با روشنایی مناسب آن‌ها می‌توان طراحی کرد. توجه به چگونگی طراحی علائم که خوانا و مشخص باشند. پلاک واحدها بزرگ و با جانمایی و نورپردازی مناسب باشد. فضای مخفی کمتر طراحی شود تا مسیرها خوانا باشند.

در رابطه با مؤلفه‌های اجتماعی عناصر کالبدی همچون چیدمان مبلمان‌هایی جهت نشستن ساکنان در طول مسیرها و ایجاد نقاط مکث و استراحت و ایجاد فضاهای تجمع، دسترسی پذیری به محیط، کریدور بصری مستقیم به فضا و غیره منجر به ارتقاء سطح اجتماع- پذیری و نظارت اجتماعی می‌شد. زمین‌های بازی برای کودکان ایجاد شود تا والدین در محوطه حضور پیدا کنند و تعاملات اجتماعی بین ساکنان و شناخت نسبت به هم افزایش یابد. بایستی بر مکان‌های تجمعی و مشاع در بنا با دوربین مداربسته و بر فضاهای خالی از سکنه (زمین و واحدهای خالی، بنای نیمه‌ساز) و... با قرارگیری دکه‌های سیار نظارت شود. بناهای متروکه فعال شود و ساختمان‌های رها شده تغییر کاربری دهند یا محصور شوند. فضاهای مشاع به گونه‌ای طراحی شود که مالکان در تعمیر و نگهداری آن فضاها و کاشت گیاهان و مدیریت سایر فضاهای مشترک مشارکت

وجود نشانه‌ها) و مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی (سن و جنسیت، ویژگی‌های اجتماعی، شرایط اقتصادی، مشارکت اجتماعی، روابط اجتماعی، نظارت اجتماعی) که تأثیرگذارترین آنها مؤلفه‌های معماری-کالبدی با اثر مستقیم (0/682) بیشترین مقدار واریانس ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌ها را تبیین کرده است و بعد از آن به ترتیب متغیر ادراکی-احساسی با اثر مستقیم (0/403)، مؤلفه‌های اجتماعی با اثر مستقیم (0/226)، زیست‌محیطی با اثر مستقیم (0/188)، مؤلفه‌های معنایی و نشانه‌شناختی با اثر مستقیم (0/177) واریانس ارتقاء احساس امنیت زنان در مجتمع‌ها را تبیین نموده است که باید این مؤلفه‌های مهم در معماری مجتمع‌های مسکونی جدید در نظر گرفته شود مثلاً توجه نکردن طراحان به استانداردهای طراحی یا محصوریت ممکن است فضایی ناامن ایجاد کند. همچنین معیار قابلیت دید، نظارت پلیس در ارتقاء احساس امنیت زنان بایستی بیشتر مورد توجه قرار گیرد بنابراین بایستی هر کدام از این مؤلفه‌ها را به درستی شناخته و از نظر اهمیت اولویت‌بندی شود تا از این طریق بتوان به فضایی امن و مطلوب دست یافت. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های پیش رو هر یک از این مؤلفه‌ها بررسی شود و میزان تأثیر هر یک از آنها جداگانه و زیرگروه‌های آنها با ابزار و روش علمی با دقت بیشتر مثل علوم اعصاب شناختی، نورولوژی و... ارزیابی شود و ویژگی‌های هر مؤلفه بایستی بازخوانی و مشخص شود. در نهایت ذکر این نکته لازم است که امنیت از شاخص‌های مرتبط با پایداری اجتماعی است و پرداختن به حوزه پایداری از ابعاد اجتماعی آن یکی از موضوعات و دغدغه‌های به‌روز در پژوهش‌هاست که توجه به آن از این حیث نیز در این پژوهش قابل تأمل است.

پی‌نوشت

- ¹ Nasar & Fisher
- ² Elizabet Wood
- ³ Jane Jacobs
- ⁴ Angel
- ⁵ Oscar Newman
- ⁶ CPTED

داشته باشند و سطح تعاملات اجتماعی با همسایگان افزایش یابد (مثلاً با چیدمان مبلمان، فضاهای نشستن و گردهمایی، محل قرارگیری درب‌های واحدها نسبت به همدیگر و...). اتاق نگهبانی، مدیریت و مغازه برای نظارت به محوطه بایستی طراحی شود. مسیرها نفوذپذیر و فضاها حضورپذیر باشند. احداث فضاهای تفریحی و ورزشی در محوطه مجتمع برای ایجاد نظارت اجتماعی مفید است. آسانسور و جعبه پله‌ها و کلیه فضاهای پیش روی افراد در محلی قرار بگیرند که از واحدهای مسکونی قابل رویت باشند. طراحی پنجره رو به فضاهای کنار خیابان، محوطه، مکان زمین بازی بچه‌ها، پارکینگ و... برای نظارت فراهم شود.

4- نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه امنیت موضوع بسیار مهمی است نظریه‌پردازان شهری، پرداختن به مبحث امنیت را به عنوان یکی از اولویت‌های ضروری در نظر گرفته‌اند. علیرغم اینکه وجود فضاهای امن بر رفتار ساکنان و ارتقاء کیفیت محیط تأثیر به‌سزایی دارد نقش کالبدی مکان بر پیش‌گیری از جرم، موضوع مهمی است که در نظریه‌های معماری و شهرسازی مطرح شده است. گاهی در اجتماع عوامل ایجاد ناامنی کم است ولی افراد احساس امنیت ندارند.

هدف از این پژوهش بررسی و دست‌یابی به مؤلفه‌های مؤثر در ایجاد مکان‌های امن‌تر در مجتمع مسکونی و اثبات فرضیه معناداری مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء احساس امنیت زنان در معماری مجتمع‌های مسکونی و معرفی تأثیرگذارترین مؤلفه‌ها بوده است. برای اثبات فرضیه اول طبق نتایجی که از آزمون داده‌ها به دست آمده است: مؤلفه‌هایی که بر افزایش احساس امنیت در مسکن رابطه معناداری وجود دارد عبارتند از: مؤلفه‌های کالبدی، معماری (فعالیت‌ها، محصوریت، قلمروگرایی، دسترسی و حرکت، مدیریت و نگهداری و ضوابط استانداردهای طراحی) و مؤلفه‌های ادراکی، احساسی (صدا، روشنایی، حس تعلق و مالکیت و احساس فرد در فضا) و مؤلفه‌های زیست‌محیطی (بهداشت و فضای سبز) و مؤلفه‌های معنایی و نشانه‌شناختی (خوانایی و

Publications University of Arts, third edition, Tehran. [in Persian]

Crow, T. (2008). The role of architecture in crime prevention. translated by Ameri Siahoui, H. R. first edition, Majd Publications, Tehran. [in Persian]

Chen, J., Wu, D. (2016). Evaluation of Beijing Low-Income Housing Security Policy: An Analysis of the Public Policy, Journal of Service Science and Management, 92-96.

Cuthbert, A. R. (2008). the form of cities: Political economy and urban design. John Wiley & Sons.

Enayati, R., Enayati, A., Soltani, A. (2014). Study of theories of safe design and crime prevention through building design, Khorasan Razavi Disciplinary Knowledge, pp. 112-99. [in Persian]

Fennelly, Lawrence J., Perry, Marianna A. (2017). Crime and Crime Prevention Techniques, Physical Security: 150 Things You Should Know, part3, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London New York, Oxford, Paris, San Diego San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo, Second Edition.

Gotham, F., Bruce Kennedy, K. D. (2019). Chapter 4 - Apartment Security I: Measuring and Analyzing Crime Foreseeability, Practicing Forensic Criminology, pp. 67-89.

Ghanbaran, A., Alimardani, M., Mohammadi, M., Jam, F. (2014). Examining the role of gender in the evaluation of neighborhood space security with emphasis on the CPTED approach, case study: the middle part of Tehran's Sabunpazkhaneh neighborhood. Journal of Architecture and Urban Development, bi-quarterly magazine of Art University, No. 14. [in Persian]

He, L., Páez, A., Liu, D. (2017). Built environment and violent crime: An environmental audit approach using Google

⁷ Fisher and Nasar

⁸ Clarke

⁹ James Q. Wilson and George L. Kelling

¹⁰ The Colines

¹¹ Agora Fobia

¹² Sasaki

¹³ Cross Sectional

¹⁴ Critical Value (C.R.)

مراجع

Ardalan, N., Safadi, M., Kendilis, J., Sert, K., Doshi, B. (2010). Charter of Housing Law. Translator: Farahpour, F, Yadavaran Publishing. [in Persian]

Anastasia, L., S., John, E. E. (2007). Crime Prevention and Active Living American Journal of Health Promotion, 21, 380-389.

Akbari Oghaz, Z., Hanaei, T. (2019). Explaining the factors of increasing security in order to promote social interactions of the physically-physically disabled (Case study: Tabarsi St., Mashhad), Quarterly Journal of Sustainable Architecture and Urban Planning, seventh year, first issue. [in Persian]

Baghaei, A. (2011). A Survey of Citizens' References to District 15 of the Women's Campus Park about the services provided in this park, Sociologists Publishing, Tehran. [in Persian]

Branas, Charles C., South, Eugenia, Kondo, Michelle C., Hohl, Bernadette C., Bourgois, Philippe, Wiebe, Douglas J., MacDonald, John M. (2018). Citywide cluster randomized trial to restore blighted vacant land and its effects on violence, crime and fear, PNAS, vol. 115, no. 12, pp. 2946-2951.

Babaei, MohammadAli, Ghorbanpour-Rasakh, Maryam. (2013). criminalizing dimensions of Mehr housing policy, criminal law research, third year, ninth issue, pages 33-56. [in Persian]

Carmona, M., Heath, T., Tisdell, T. and S. (2015). Public Places, Urban Spaces: Various Dimensions of Urban Design. Translators: Qaraei, F, Shokouhi, M, Ahri, Z, Salehi, I,

Japan, *International Journal of Law, Crime and Justice* 54, pp. 89–101.

Mirgholami, M., Shokrani Dizej, M., Sedigh Far, A., Mousavian, M. (2014). Investigating the level of security of enclosed complexes using the method of determining the spatial coefficient and crime hotspots, a case study: Urmia city. *Scientific and Research Quarterly of Urban Studies*, No. 16. [in Persian]

Mohseni, R. A. (2009). Sociological analysis of social security and its role in reducing crime and social harms, *Quarterly Journal of Security Order and Security*, No. 4, Year 2. [in Persian]

Moztarzadeh, H., Hojjati, V. (2016). Criteria for the structure of sustainable urban neighborhoods (based on the hot and dry climate of Iran). Azarakhsh Publications, first edition. [in Persian]

Motallebi, Q., Khodadadi Agh Qhaleh, F., Akbari, A. (2016). the effect of sense of security on residential satisfaction in the Hazar Dashat residential complex of Nazi Abad, Tehran, based on the (C.P.T.E.D.) model. *Journal of Fine Arts - Architecture and Urban Planning*, Volume 21, Number 1. [in Persian]

Newman, O. (2016). *Creating a Defensible Space*. Translators: Ravaghi, F, Saber, K, Tahan Publishing, First Edition. [in Persian]

Nesari, B., Ghanbaran, A., Nademi, A. (2016). The effect of security on the socialization of open spaces of residential complexes in region2 of Ilam city, *Haft Hesar environmental studies*, number 18, fifth year. [in Persian]

Partovi, P., Shokouhi, M., Qaraei, F., Habibi, M. (2015). *Women and Urban Public Spaces*, Publication of the Center for Studies and Planning, Empowerment of Women Heads of Households. First Edition, Tehran. [in Persian]

Salehi, I. (2008). Codification of urban space safety criteria in terms of citizen safety and crime prevention, Study and Research Group Project: Urban Economics and Management, Urban Development, Road, Housing and Urban

Street View, *Computers, Environment and Urban Systems* 66, pp. 83-95.

Heidari, Gh., H., Kargar, B., Monafi, S., Khorasanian, M. (2011). Crime Prevention through Environmental Design (Case Study: Zanjan), *Quarterly Journal of New Attitudes in Human Geography*, Fourth Year, First Issue. [in Persian]

Hedayati Marzbali, M., Maghsoudi Tilki, M. J. (2016). assessing the role of gender in the sense of security of citizens in residential areas with an approach to the theory of disorder Case Study: Penang, Malaysia, *Journal of Urban Studies*, No. 18. [in Persian]

Herber, E., Leiden Institute for Area Studies, School of Asian Studies, Van Vollenhoven Institute for Metajuridica, Law and Governance, Leiden University, Arsenaalstraat 1, 2311 CT, The Netherlands. (2018). Crime prevention in Japan orchestration, representation and impact of a volunteering boom, *International Journal of Law, Crime and Justice* 54, pp. 102–110.

International Center for Crime Prevention CIPC, European Urban Security Association EFUS, United Nations Human Settlement Program UN-HABITAT. (2017). *Towards Safer Cities One Hundred Hopeful Practice*. Translators: Soroush Khani, Kasra Library Publications, First Edition.

Kalantari, M. (2003). Geographical study of crime in Tehran, PhD thesis, University of Tehran. [in Persian]

Lynch, K. (2010). *Good City Form*. Translator: Bahraini, H, and University of Tehran Press. [in Persian]

Mahmoudinejad, H., Bemanian, M. R. (2008). a study on measuring the factor affecting the feeling of urban security Case study: Kerman, *Journal of Urban and Rural Management*, No. 19, pp. 59-71. [in Persian]

Matsukawa, A., Tatsuki, Sh. (2018). Crime prevention through community empowerment: An empirical study of social capital in Kyoto,

Case Study: Shiraz, Quarterly Journal of Scientific Research and Urban Planning, Eleventh Year, Serial Issue 40, Pages 155-174. [in Persian]

Villarreal, A., Silva, B. F. A. (2006). Social Cohesion, Criminal Victimization and Perceived Risk of Crime in Brazilian Neighborhoods. Social Forces, 84, pp. 1725-1747.

Development Research Center, Tehran. [in Persian]

Seyedzadeh Sani, M., Jalali, M. (2015). Investigating the legal contexts of crime in the Mehr housing project according to the principles of crime prediction design environment (CPTED), Internal Quarterly of the Khorasan Bar Association, No. 14. [in Persian]

Taghipour, M. (2020). evaluation and analysis of the distribution of different types of residential complexes based on space organization criteria;

